

danken Stadt und Bezirk Aussig eine Reihe muster-gültiger Einrichtungen, die beispielgebend gewirkt haben. So ist das Aussiger Asylhaus seine Gründung, das Waisenhaus erfreute sich ständig seiner Förderung; das städtische Wöchnerinnenheim ist ausschließlich ihm und seiner Gattin Luise Weinmann zu dan-

Ed. J. Weinmann.

ken; die ersten Knabenhorte hat er errichtet und die Blindenschule hat er durch reichliche Zuwendungen gefördert. Für die Lesehalle und Bücherei hat er aus eigenen Mitteln ein Prachtgebäude mit Vortrags- und Lehrsälen errichtet und schließlich erbaute er in Spiegelsberg eine Lungenheilanstalt, die modernst eingerichtet ist, einen Belegraum für 130 Kranke aufweist und für das ganze Land segensreich wirkt.

Welche Bedeutung Jakob Weinmann für A. und die nordwestböhmisches Industrie überhaupt, ja sogar über die Grenzen des Landes hinaus hatte, kam bei dem großartigen Leichenbegängnisse zum Ausdruck, das am 8. Oktober nachmittags 3 Uhr vom Trauerhause in der Baumgartenstraße aus zum Aussiger Friedhofe ging. Es würde zu weit führen, alle Großunternehmen und Geldanstalten wie auch die Vertreter aller maßgebenden Kreise aus Stadt, Bezirk und weiter Ferne namhaft zu machen, die dem Dahingeschiedenen das letzte Geleit gaben. Der Leichenzug führte an der Lesehalle und Volksbücherei, der Schöpfung Jakob Weinmanns, wie auch an dem Asyl- und Waisenhaus vorüber. Beim Grabe hielt Rabbiner Dr. J. Stöbler eine gehaltvolle Grabrede, in der er den Fleiß, die Bescheidenheit, Tüchtigkeit, Nächstenliebe und Stammestreue des Verstorbenen pries. Nach ihm sprachen Moritz Glauber als Vertreter der K. G. und der israelitischen Vereine, Bürgermeister Dr. Karl Schöppe für die Stadtgemeinde, Fabrikant Ferd. Maresch für das Kuratorium der Weinmannstiftung Spiegelsberg, Direktor Josef Martin für die Lesehalle und Volksbücherei, Schuldirektor Ed. Wagner für das Asyl- und Waisenhaus und schließlich Direktor Karl Rauter für die Blindenschule Worte des Dankes an den Verstorbenen, der nicht bloß in den großartigen Anstalten, die seinen Namen tragen, sondern in den Herzen aller weiterleben wird, die durch seine menschenfreundlichen Werke Wohltaten empfangen haben.

Die Firma Ed. J. Weinmann spendete zur Ehrung des Andenkens ihres Gründers im Sinne der Absichten des Verbliebenen für Aussiger kulturelle und Wohlfahrtsinstitutionen den Betrag von einer Million Kronen. (Aus: Beiträge zur Heimatkunde des Aussig-Karbitzer Bezirkes 1928. III. Heft, S. 124—127 von Dr. F. J. Umlauf.)

Ignatz P e t s c h e k, geb. am 14. Juni 1857 in Kolin, besuchte nach der Volksschule das Kleinseiner Gymnasium in Prag und trat im J. 1874 als Lehrling in den Prager Bankverein ein. Schon im gleichen Jahr wurde er von der genannten Bank als Vertrauensmann in die Launer Zuckerfabrik entsandt. Nach Liquidierung der Fabrik wurde er im nächsten Jahr, als Achtzehnjähriger, in das Aussiger Kohlenkontor des Prager Bankvereines nach A. versetzt, dessen Leiter damals Jakob Weinmann war. Als dieser aus dem Zusammenbruch des Prager Bankvereines die Kohlenabteilung übernahm und die Firma Ed. I. Weinmann gründete, blieb Ignaz Petschek in seinen Diensten. Im J. 1880 machte er sich in A. unter der Firma I. Petschek als Kommissionär verschiedener Braunkohlenwerke selbständig und hat durch seinen Weitblick, seine Großzügigkeit, seine schöpferischen kaufmännischen Eigenschaften seine Firma zu ihrer Bedeutung geführt. Er hat einen hervorragenden Anteil an der Entwicklung der mitteleuropäischen Kohlenindustrie, insbesondere des Braunkohlenbergbaues.

Ignaz Petschek, eine der bekanntesten Erscheinungen der europäischen Großindustrie, ist persönlich einfach, von charmanter Lebenswürdigkeit, temperamentvoll und geistreich. Er ist aber auch ein Wohl-

Ignaz Petschek

täter, dem die Stadt A. einen großen Teil ihrer Wohlfahrtseinrichtungen verdankt, er ist ein hilfsbereiter Jude, der die Aussiger K. G. und alle humanitären jüdischen Vereine in der großzügigsten Weise unterstützt.

Ernst Neuschul, geb. 17. Mai 1895 in A., bekannter akad. Maler in Berlin.

A. gehört zu den aufstrebenden K. G. Böhmens. Im Zentrum des Kohlenhandels und der damit verbundenen Industrien gelegen, bietet es zahlreiche Erwerbs- und Berufsmöglichkeiten. Die Mitgliederzahl hat sich beispielsweise in dem Jahrzehnt vor dem Kriege genau verdoppelt. Der Krieg mit seinen Folgen hat sich wohl etwas hemmend ausgewirkt, das Wachstum der Gemeinde geht vorläufig nicht so schnell vor sich wie früher, doch ist ihre Zukunft gesichert. Die Gemeinde zählt gegenwärtig über 360 Familien und wird bei vollständiger Normalisierung der Verhältnisse noch viel mehr Familien Existenzmöglichkeiten bieten.

¹⁾ Die Angabe 1897, Encyclopaedia Judaica, Band III, Kol. 735, von Dr. S. H. Lieben ist nicht richtig.

Dějiny Židů v Bechyni a okolí.

Zpracoval

řed. Arnošt Chleborad v Bechyni.

Geschichte der Juden in Bechin und Umgebung.

Bearbeitet von

Dir. Arnošt Chleborad, Bechin.

Kdy Židé počali se usazovati v Bechyni, nebylo mi lze bezpečně zjistiti, ale lze souditi, že bylo tomu hodně záhy. Bohatý a velkolepý život na bechyňském župním hradeč líkal jistě mnoho různých lidí potulných, kšeftovních, a ti byli vždy rádi viděti, došli podpory hradu a dostávalo se jim povolení hradních panů usazovati se v městě. Mělit z nich páni získ. Židé platili různé daně a dávky, ale hlavním platem byl „ochranný poplatek“ 6 fl. stříbra ročně z každé rodiny.

Starý hřbitov zdejší — o jehož vzniku nebylo možno nic zjistiti, svědčí, že asi po Bílé Hoře počali se zde hojněji osazovati.

V knihách městských nalézáme zprávy o nich v zápisech o koupi domů, a to od r. 1636.

Vidíme z toho, že tehdy již (ne-li dříve) bylo jim povoleno nabývatí domů.

Tak čteme: r. 1634 Šimon Žid prodal svůj dům Matějovi Hrabalovi.

R. 1652 Jakub Löbl koupil dům Šimovský, r. 1653 Noskovský od Vojtěcha Holušíckého a r. 1654 dům od Václava Falouska.

Rodina Löblů byla zde jistě již dávno usazena, byla bohata a jméno její dlouho se zde zachovalo.

R. 1657 Abraham Žid postavil nový dům vedle Šimka Zida a prodal jej Isákovu Židu z Táboru, a od toho koupil jej r. 1684 Abraham Löbl.

R. 1668 Jakub Žid měl syna Šimka, tento Šimek koupil místo ke stavbě za 20 kop vedle domu Jakuba Löbla. Měl dva syny; Jakub byl sklenářem a druhý koželuhem.

R. 1680 Jáchim Žid dovolil Janu Haškovi, aby si směl do jeho dvora udělati tři okna, ale zamřížovaná.

Že bylo Židů daleko více, dá se souditi.

Tato svoboda Židů však pojednou zle byla omezena. R. 1695 zakázal Jan Josef ze Sternberka Židům bydletí u křesťanů s nimi v jednom domě, ale daleko hůře vedlo se jim, když nastoupili Paarové. Hned r. 1715 sepsáni věchní Židě, jejich děti, příslušníci domácnosti, jak dlouho jest v B., jeho stáří atd.

R. 1715 soupisu Židů r. 1715 vynašlo se, že v B. žijí tyto rodiny:

Č. 1. Lazar Samuel, vlastní dům, jest 5 r. v B., stár 44 r. Má syna, 2 služebné, tehyni, 2 sirotky, celkem 8 osob. Kupuje obilí, vlnu, plátna, sukna, peří, koření, máslo, sýr, vaří kořalku a platí za to vrchnosti 200 zl. a ochrany 6 zl. ročně.

Č. 2. Jáchim Löbl, vlastní dům již 53 r., ženat, dcera, nevlastní syn koželuh, platí ochrany 6 zl., celkem 4 osoby.

Č. 3. Alexander Löbl, syn hospodáře, staví si dům, zde 25 r., ženat, 4 děti. Prodává juhty, kupuje kůžičky, vlnu, dcera plete punčochy, ochrany platí 12 zl., celkem 6 osob.

Č. 4. Salamoun Joachym, jeho zef, ženat, zde 8 r., 2 děti, slouží ve vinopalně a bydlí u Lazara, má plat 25 zl. bez stravy, ochrany platí 6 zl., celkem 4 osoby.

Č. 5. Schamsele, 3 r. zde, bydlí u křesťana v herberku, ženat, 5 dětí, služka. Obchod ve všem, nájmu platí 5 zl. 30 kr., ochrany platí 6 zl., celkem 6 osob.

Č. 6. Lazar Jakob, zde rozený, bydlí u křesťana 14 roků, ženat, 6 dětí, nájmu platí 5 zl., ochrany 6 zl., živi se jako ostatní obchodem, celkem 9 osob.

Č. 7. Učitel, zde 10 r., ženat, 4 děti děvčata, žid. obec mu platí 44 zl., jinak neplatí nic, celkem 6 osob.

Č. 8. David Joachim, zde rozený, 30 r. zde, ženat, 4 děti, má chalupu. Po vsich nosí koření, kupuje peří, ochrany platí 6 zl., celkem 6 osob.

Č. 9. Adam Zachariáš, zde roz., 30 r. zde, ženat, 2 děti, obchoduje koření, plátny, peří po vsich, ochrany platí 6 zl., celkem 4 osoby.

Č. 10. Abraham Löbl, zde roz., 30 r. zde, ženat, 6 dětí, má chalupu, zprostředkuje obchod s Lincem v plátně, ochrany platí 6 zl., celkem 8 osob.

Č. 11. Abraham, zef Jakuba Markusa, ženat, 1 dítě, barví, bydlí u Löbla, neplatí nic, celkem 3 osoby.

Č. 12. Jakob Löbl, zde roz., 32 r. zde, ženat, 2 děti, obchod ve všem, co se dá dělat, v nájmu u křesťana 4 zl., ochrany 6 zl., celkem 4 osoby.

Č. 13. Israel David, zde 4 r., ženat, 6 dětí, obchod po vsich, bydlí u křesťana, nájem 5 zl., ochrany 6 zl., celkem 8 osob.

Č. 14. Litina, vdova, zde roz., bydlí v herberku, 4 děti, síje lidem, syn dělá podrážky, kupuje u sedláků a prodává Židům, nájem 3 zl., celkem 5 osob.

Žilo tedy v tomto roce v B. celkem 81 žid. osob ve 14 rodinách.

Zakázáno jim za Leopolda z Paarů kupovati a prodávati domy, přijimati křesťany do bytu neb u nich bydletí, do služeb jich přijimati. Bydliště jejich omezeno na 6 domů v ulici Židovské a následkem toho mnozi B. opustili.

R. 1725 žilo zde již jen 7 rodin žid., a to:

Samuel Lazar, Alexander Jáchym, Mates Wocásek, Israel David, Lazar Jakob, Löbl Jakob, Josef Jakob, Samuel Jakob, Salamon Abraham, dohromady 56 osob.

Israel David měl 6 dětí. Jeho syn David se dal pokřtít, syn Samuel utekl do Němce a syn Händel se přiznal do Stálce.

Lazar Jakob měl 9 dětí; všechny zemřely a zůstala jen vdova, která se ztratila — odešla do ciziny.

Löbl Jakob měl 4 děti a dcera Cipri se vdala do Břeclavy. Salamon Abraham s Jakubem, sestrou, Šimonem, Abrahamem a Jakub Löbl se z B. odstěhovali a místo nich nebyl více žádný Žid do města přijat.

Zdá se, že do této doby neměli Židé zvláštní modlitebny. Na místě nynější synagogy stával obecní do-

mek, který Židé koupili a synagogu postavili. Čtemeť toto:

„Dne 16. října r. 1784 předvolána do domu radního obce žid. v příčině dluhu 150 fl. od Jana Brázdý, šenkáře v Hutích, na vystavení jejich synagogy vydlužených, by takové peníze složili. V případě opačný obce žid. takové peníze vsiavu složití není, vyžádalo sobě do příštího pondělí, totiž 28. Juli, že se svým Creditorem v té věci umluví a ten den s vyhotovenou věcí před urad se dostaví.“

Jan Flor, úřadující radní.

Na základě patentu z r. 1787 konán nový a podrobný soupis všech Židů a nařizeno, že každý Žid musí si voliti nové jméno občanské. Konskripční listy nesou nadpis: „Zeugnisszettel“.

Uvádí se v nich dosavadní jméno, nově volené a tu jest charakteristické, že volili si po většině jména německá, což ovšem v té době nepřekvapuje, ale několik volených jmen českých jest zajímavých.

Byly zde tyto rodiny:

1. Jakub Mojžiš, nové jméno Jakob Lewi. Žena jeho volila jméno Ludmila. Místo jména Seellig Sigmund; místo Lea Marija; místo Šerl Cecilia; místo Mindeln Sara; místo Hendl Anna.

2. Löbl Lazar volil jméno Jakob Zucker a měl číslo domu 111.

3. Isak Markus volil jméno Isak Král.

4. Justruck Jakob volil jméno Jakob Roubíček.

5. Učitel Isak Herz volil jméno Isak Schönberger a bydlel v č. III. Dcera Lea volila jméno Iibuša, dcera Ziperl jméno Veronika.

6. Michel Samson volil jméno Michal Zeller.

7. Israel Hirsch volil jméno Israel Sonnenberg a bydlel v č. II.

8. Abraham Jachim volil jméno Abraham Heský a bydlel v č. 5; rodina dosud v B.

9. Joachim Samuel volil jméno Joachim Heský a bydlel v č. IV; rodina dosud v B.

10. Hirsch Mendl volil jméno Israel Lewi a bydlel v č. 76.

11. Lipmann Liebers volil jméno Filip Liebers a bydlel v č. 76.

12. Michael Mendel volil jméno Michael Šall a bydlel v č. 76.

13. Markus Wotsasek; jméno mu zůstalo a bydlel v č. 33.

14. Israel Josef volil jméno Israel Lampl a bydlel v č. 112; dosud v B.

15. Jonáš Oscher Kohn volil jméno Jonáš Katz a bydlel v č. VI.

16. Jakub Oscher Kohn volil jméno Jakub Katz a bydlel v č. 88.

17. Nathan Jakob volil jméno Nathan Lederer a bydlel v č. 9.

Ze známých rodin žid. zaznamenány jsou v r. 1797: Ignác Katz, měl obchod a tabák. Abraham Hesky, pálí kořalku. Syn Jakub učí se chirurgii.

Joachim Hesky a syn Samuel, koželuh.

Jakub Lampl, syn Israel, střizní obchod, peří a vlna, Heinrich Zucker, kořalku.

R. 1799. Přišel Jakub Spitz z Jistebnice, pak Mates Kafka, Isr. Lustig; dosud v B.

R. 1812 jmenují se nově Josef Feigl a Gabriel Spitz.

1814 jmenují se: Heinrich Zucker v č. 2 — Israel Sonnenberg v č. 3 — Markus Sonnenberg v č. 3 — Jakub Lampl v č. 4 se synem Josefem. Jakub Löwi v č. 5 a syn Samson. Jakub Spitz se synem Gabrielem v č. 6. Rodina Zucker dosud v B.

R. 1841 čteme, že byl z B. propuštěn Israel Lustig a na místo něho přijat Josef Zucker. Nová jména: Josef Neumann, Aron a Jakob Fürst, Samuel Winternitz. O podnikavosti Židů podává důkaz zápis z r. 1811. dle něhož Žid Heinrich Zucker, vinopal, vešel za vojskem na Ryn 3 fůry kořalky a každý o 3 sudech. Udělal jistě dobrý obchod.

R. 1799 dne 15. května bylo oznámeno, že následkem nařízení vysokých úřadů smí v B. bydleti jen 6 rodin žid. místo dříve povolených 8. Maji-li se dvě další rodiny příbratí, musí to býti povoleno vysokým úřadem zemským.

V jiných obcích okresu žilo Židů málo aneb vůbec ne, což jest snadno vysvětlitelné chudobou obyvatelstva.

Tak z r. 1811 máme zaznamenáno, že žil v Dražiči Benjamin Neugröschel, Salomoun Schulz a učitel Isak Lederer. R. 1830 nastěhoval se tam Jonáš Vodička a Aron Fürst.

Nejstarší zpráva z Dražiče však se datuje z r. 1795, kdy koupil tam vinopalnu a flusshaus (výrobní potaše) Markus Hilsner.

Samuel Markus uvádí se „v panské židovně a vinopalně“, Josef Frühstücker v papírně na Lipovsku.

V Sudoměřicích uvádí se r. 1811 Salomoun Schulz v č. 1 a Jakob Schulz v č. 3.

Povolení k sňatku

Židům jakož i ostatním občanům vydával zámecký úřad.

Povolení Židům vydávalo se na zvláštním tiskopise a mělo nadpis:

Ehehimmel Aufstellung-Bewilligung, v překladě asi: povolení k vstoupení do manželského ráje a bylo jich vydáno do r. 1801 celá řada.

Seznam o obřizce, narození a úmrtí potvrzoval děkan.

Každý Žid, který se chtěl přestěhovati, musel předložití výkaz o svém dřívějším pobytu a ten obsahoval: kraj, místo, žid. obec, jméno panství, jemuž obec příslušela, členy rodiny, zaměstnání atd.

Tak přistěhoval se do B. r. 1810 Bernard Feigl, nar. r. 1767, žena Apolena, naroz. 1786, syn Ondřej, cons. obch., nar. r. 1809, syn Leopold, naroz. r. 1810, doktor medicíny v Týně n./Vlt., dcera Františka, nar. 1812, Kateřina, nar. 1817, Eva, naroz. 1825. O Ondřejovi jest poznámka: Vřaduje se k vojsku do třídy šesté. Rod. Feiglů žije dosud v Krakově.

Adolf Rind.

Eduard Wagner

Přišli z kraje prácheňského, z ž. o. Březnice, panství březnického, Secce žid. 4., místní 15.

Poněvadž byl počet rodin v místě omezený, tedy se mohla rodina usaditi s povolením úřadu, bylo-li místo volné.

Direktorský úřad byl v té věci blahovolný, neboť

každý zámožný Žid platil — mimo jiné — 6 zl. do důchodu, které musel složiti stříbrnými dvacetníky.

R. 1890 zákonem z 21. března byly poměry Židů upraveny. Židé tvořili nábož. obec a její stanovy schvalovalo ministerstvo. Zákonem z 27. července 1877 byly již obce žid. shrnuty v okrsky. Obec žid. má své představenstvo, náb. radu a výbor. Kdo nemohl býti zvolen do představenstva občanského, byl vyloučen i z představenstva obce žid.

Členové zastup. i rb. musí býti hlášení stát. úřadům. Obec musí mítí rb. a ten musí bydleti v žid. obci. Více malých obcí bývá spojeno jedním rb. společným. Rb. musí předložiti průkaz, že s dobrým prospěchem absolvoval vyšší gymnasium.

Náb. obec žid. musí se sama vydržovati a smí předpisovati jen zákonné dávky.

Čeští Židé mají nyní v Praze spolek „Or umid“, který vymohl, že obce mají povinnost přihlížeti k jazyku v obci obvyklému.

Jako církev zákonem uznaná podléhá interkonfesionálnímu zákonu z 25. května r. 1868, č. 49 ř. z.

Žid. obec má právo vysílati svého zástupce do místních školních rad a dáti své děti vyučovati náboženství svým rb.

Koncem r. 1927 žilo v B. 15 rodin žid. o 39 členech rodinných.

R. 1882 byl žid. učitelem Adolf Urbach, měl služby 400 fl. a 40 fl. paušálu na osvětlení a topení. Učil češtině, němčině, hebrejštině a náboženství a měl volný byl. R. 1883 byl kt. Samuel Sametz z Veselicka a posledním učitelem byl Salomon Pollak, přijatý 10. února 1901 z Merklina, který se náhodou, tuším ve věce jíž, v Obůrce utopil.

Až do r. 1882 vedena synagoga jako majetek obce bechyňské a téhož roku připsána v majetek obci žid.

Dne 2. března r. 1884 stala se obec žid. členem spolku „Českých akademiků Židů v Praze“.

Matrika, protokoly vedeny jazykem německým. R. 1895 psán první protokol po česku a psal jej Emanuel Kohn. Pro školu zakoupen dům č. 37.

Téhož roku založena nová matrika a vede se po česku.

Dne 6. dubna r. 1896 zpracovány nové stanovy po česku a r. 1898 usneseno odstraniti ze synagogy veškeré nápisy německé.

Téhož r. usneseno posílati žid. děti do školy veřejné. Žid. náb. obec spravuje představenstvo, skládající se ze 3 členů a 2 náhradníků.

Pro mimořádné případy jest zesílené představenstvo, skládající se ze 4 členů, 4 důvěrníků a 2 náhradníků.

Představenstvo volí předsedu, pokladníka, účetního a představeného modlitebny.

Hospodářství obce kontrolují 2 volení revisoři.

Rozvrhovací komise 6 členná rozvrhuje rozpočet na jednotlivé členy dle jich příjmů a rodinných poměrů do 9 platebních tříd. Nejmenší roční poplatek byl 8 K. nejvyšší 48 K.

Nejzajímavější ve stanovách jest § 12, dle něhož nesmí býti do představenstva voleni 2 členové z příbuzenstva I a. II. stupně. Kdyby se tak stalo, zasedá volený starší.

K obci žid. patří z okresu bechyňského veškeré obce mimo: Bernartice, Bojenice, Borovany, Opařany, Podboří, Rakov, Rataje, Skřejchov, Srlín, Svatkovice a Zběšice.